

جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع

The Commonwealth of Independent States (CIS)

[قسمت اول]

اشاره:

نهادهای اقتصادی - بازرگانی بین‌المللی، جایگاه ویژه‌ای در تصمیم‌سازی‌های بین‌المللی و روند توسعه اقتصادی - تجاری جهان دارند. اعضای این گونه نهادها که اغلب متشکل از چندین کشور می‌باشند، نه تنها در اتخاذ سیاست‌های مشترک برای گسترش همکاری‌های همه‌جانبه، به‌ویژه در بعد اقتصادی میان خود (درون گروه) فعال می‌باشند، بلکه در مجامع بین‌المللی و جهانی نیز با توجه به منافع گروهی، اغلب مواضع واحدی اتخاذ کنند و بدین ترتیب از منافع تک‌تک اعضا حمایت و دفاع می‌کنند.

یکی از نهادهای بین‌المللی که در سال‌های اخیر پا به عرصه وجود گذاشته، جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع است که پس از فروپاشی شوروی سابق در اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی، پا به عرصه حیات گذارد. این جامعه در دوران کوتاه حیات خود، نقش کلیدی در شکل‌دهی به راهبردهای اقتصادی، نظامی، سیاسی، اجتماعی و... در جمهوری‌های تازه استقلال یافته داشته است.

در این شماره نشریه «بررسی‌های بازرگانی» با تشکیلات و بخشی از فعالیت‌های جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (یا جامعه همسود) آشنا می‌شویم.

جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (CIS)	کشورهای عضو این جامعه عبارتند از: ارمنستان، آذربایجان، بلاروس، گرجستان، قرقیزستان، مولداوی، روسیه، تاجیکستان، ترکمنستان، اکراین و ازبکستان.	جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع (CIS)
جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع، اجتماع داوطلبانه ۱۱ کشور است که همزمان با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی سابق در دسامبر ۱۹۹۱ تشکیل شد.	توجه: آذربایجان بیانیه آلماتی را در ۲۱ دسامبر ۱۹۹۱ امضا کرد، اما در هفتم اکتبر ۱۹۹۲، مجلس قانون‌گذاری	آذربایجان به تصویب اساسنامه‌ای که بر مبنای آن جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع در دسامبر ۱۹۹۱ تأسیس شده است، رأی مخالف داد.
	گرچه آذربایجان در سپتامبر ۱۹۹۳ به‌طور رسمی عضو جامعه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع	

رؤسای کشورها در ژوئیه همان سال امضا شد. در ماه آوریل، موافقتنامه ایجاد یک مجمع درون پارلمانی (بین المجالس) که از سوی ارمنستان و ازبکستان امضا شده بود، منتشر شد. اولین مجمع در بیشکک (پایتخت قرقیزستان) در ماه سپتامبر با حضور نمایندگان از این کشورها به استثنای ازبکستان برگزار شد.

منشور جامعه کشورهای مستقل مشترک المنافع (همسود) در نشست رؤسای کشورها در مینسک (بلاروس) در ژانویه ۱۹۹۳ تنظیم شد. منشور که اتحاد دفاعی، دادگاه بین‌دولتی و کمیته هماهنگی اقتصادی را تدارک دیده بود، قرار بود به عنوان یک چارچوب برای همکاری نزدیک‌تر باشد و از سوی تمام اعضا به استثنای مولداوی، ترکمنستان و اکراین امضا شد.

در نوامبر ۱۹۹۵ در نشست شورای رؤسای دولت‌ها، روسیه نسبت به سطح بدهی‌های پرداخت نشده اعضای جامعه همسود (بالغ بر ۵۸۰۰ میلیون دلار) که مانع یکپارچگی بیشتر شده بود، ابراز نگرانی کرد. در جلسه شورا در آوریل ۱۹۹۶ برنامه درازمدت توسعه یکپارچه جامعه همسود و درآمیختن

مشترک المنافع تشکیل شود. هر دو شورا ممکن است در خصوص موضوع‌های داخلی و خارجی بحث و تصمیم‌های ضروری را اتخاذ کنند و در ضمن ممکن است نشست‌های مشترک برگزار کنند.

هیأت‌های کاری و کمکی، متشکل از نمایندگان رسمی کشورهای شرکت‌کننده ممکن است دائمی یا موقتی، طبق تصمیم شورای رؤسای کشورها و شورای رؤسای دولت‌ها برپا شود.

دبیرخانه

جامعه کشورهای مستقل مشترک المنافع دبیرخانه‌ای دارد که در مینسک (پایتخت بلاروس) قرار دارد.

فعالیت‌ها

جلسه شورای رؤسای دولت‌های مشترک المنافع در مارس ۱۹۹۲ تصمیم گرفت کمیسیونی را برای بررسی قطعنامه‌ای که بر مبنای آن تمام کشورهای عضو جامعه کشورهای مستقل مشترک المنافع اختلاف قانونی حقوق و تعهدات اتحاد شوروی سابق هستند، را ایجاد کند.

اسناد مربوط به جانشینی قانونی اتحاد شوروی در نشست

شد (بعد از آن که مجلس قانون‌گذاری این کشور رأی موافق به عضویت داد)، گرجستان در دسامبر ۱۹۹۳ به عضویت جامعه کشورهای مستقل مشترک المنافع پذیرفته شد.

سازمان (ژانویه ۱۹۹۹) شورای رؤسای کشورها

شورای رؤسای کشورها، هیأت عالی جامعه کشورهای مستقل مشترک المنافع است که در آن کشورهای عضو جامعه در سطح رییس جمهوری برای بحث درباره موضوع‌های مربوط به هماهنگی فعالیت‌های مشترک المنافع و پیشرفت موافقتنامه مینسک حضور می‌یابند.

تصمیمات شورا با موافقت عمومی اتخاذ می‌شود و کشورها از حقوق مساوی در رأی دادن برخوردار هستند. شورا کمتر از دو بار در سال جلسه ندارد، گرچه نشست فوق‌العاده ممکن است با پیشگامی اکثریت رؤسای کشورها برگزار شود.

شورای رؤسای دولت

این شورا دست‌کم یک بار در هر سه ماه تشکیل می‌شود، نشست فوق‌العاده ممکن است به ابتکار اکثریت رؤسای دولت‌های

اقدام‌هایی برای همکاری اقتصادی، اجتماعی، نظامی و سیاسی تصویب شد.

بوریس یلتسین رئیس‌جمهوری روسیه در مارس ۱۹۹۷ پذیرفت که ساختار نهادی جامعه همسود نتوانسته است وضعیت وخیم اقتصادی برخی از کشورهای عضو را بهبود بخشد. با وجود این، حمایت از جامعه همسود به عنوان یک نهاد از سوی شرکت‌کنندگان در طول جلسه تأیید مجدد شد.

در نشست رؤسای کشورها که در ماه اکتبر در «چیشینانو» مولداوی برگزار شد، روسیه بر اساس گزارش‌هایی از سوی نمایندگان دیگر کشورها به دلیل عمل نکردن به موافقتنامه جامعه همسود، به دلیل تأخیر انداختن توسعه سازمان و شکست در حل درگیری‌های منطقه‌ای مورد انتقاد قرار گرفت.

روسیه به سهم خود به تمام کشورهای عضو اصرار کرد فعال‌تر در تعیین، پذیرفتن و اجرای سیاست‌های جامعه همسود شرکت کنند. در سال ۱۹۹۸ موضوع اصلاح جامعه همسود با جدیت مورد توجه قرار گرفت. ضرورت بهبود فعالیت‌های جامعه همسود و اصلاح ساختار اداری آن در اجلاس سران کشورها در آوریل

۱۹۹۸ مورد تأکید قرار گرفت. گرچه اندکی از اصلاحات در اجلاس پذیرفته شد، تصمیم گرفته شد هیچ بیانیه‌ای مربوط به مذاکرات منتشر نشود.

اصلاح جامعه همسود همچنین موضوع اصلی دستور جلسه یازدهمین مجمع بین‌المجالس که در ماه ژوئن برگزار شده بود، توافق شد که به ضرورت یک نهاد جدید ایجاد شود که روابط بین کشورها در یک روش جدید را بررسی کند.

مجمع بین‌المجالس تصمیم اعضای منشور اجتماعی اروپایی را تصویب کرد و بیانیه همکاری بین مجمع و مجمع پارلمانی سازمان همکاری و امنیت اروپا امضا شد. در فاصله کمتر از یک ماه، اولین نشست با حضور همه اعضا با عنوان اجلاس ویژه برای مذاکره درباره تجدید ساختار جامعه همسود برگزار شد.

مقرر شد گروه‌های کاری برای هماهنگی پیشنهادها و تهیه پیش‌نویس اسناد ایجاد شود. در ضمن اجلاس تصدیق کرد که مقرهای اصلی جامعه همسود در مینسک باقی بماند. گرچه در اکتبر ۱۹۹۸ اصلاحات پیشنهاد شده از سوی «متخصصان باتجربه» که توسط دبیر اجرایی ارایه شد، به دلیل کافی نبودن از

سوی ۱۲ کشور عضو جامعه همسود رد شد. یکی از اصلاحات که با آن مخالفت شد، پیشنهاد مربوط به تعیین جایگاه، کشورها بر مبنای کمک‌های مالی آنها به جامعه بود.

در همین حال، برگزاری نشست رؤسای کشورها در فوریه ۱۹۹۹ برنامه‌ریزی شد تا در آن تصمیم‌های بیشتر در خصوص اصلاحات اتخاذ شود. انتظار می‌رفت روند تجدید ساختار سازمان تا سال ۲۰۰۰ ادامه یابد.

کشورهای عضو جامعه همسود، پیمان‌های مختلفی را در بین خود پذیرفته و ایجاد کردند. در مارس ۱۹۹۶، بلاروس، قزاقستان، قرقیزستان و فدراسیون روسیه، یک پیمان چهارجانبه امضا کردند که ایجاد یک بازار مشترک و اتحادیه گمرکی را در نظر داشت.

در دسامبر ۱۹۹۸ پیش‌نویس پیمان اتحادیه گمرکی و ایجاد یک فضای واحد اقتصادی از سوی چهار کشور پذیرفته شد و تاجیکستان نیز به آنها پیوست.

در آوریل ۱۹۹۶، بلاروس و روسیه پیمان تشکیل جامعه کشورهای مقتدر را امضا کردند که همکاری وسیع اقتصادی، سیاسی و نظامی را تأمین

می‌کرد. در آوریل ۱۹۹۷، دو کشور پیمان اتحاد را امضا کردند. علاوه بر این، منشور اتحاد را سرلوحه کار خود قرار دادند که خط مشی‌ها و نهادهای طراحی شده برای توسعه یک زیرساختار مشترک، ارز واحد و سیاست دفاعی مشترک در جامعه جمهوری‌های مقتدر را با هدف احتمالی وحدت داوطلبانه کشورهای عضو شرح داد. منشور در ماه مه امضا شد و در ماه بعد از سوی قانون‌گذاران مربوطه تصویب شد. مجمع پارلمانی اتحادیه متشکل از ۳۶ عضو از قانون‌گذاران هر کشور، نشست رسمی را پس از مدت کوتاهی برای اولین بار تشکیل داد.

موضوع‌های اقتصادی

در نشست شورای رؤسای دولت‌ها در ماه مارس ۱۹۹۲ توافق بازپرداخت بدهی خارجی اتحاد جماهیر شوروی سابق حاصل شد. موافقتنامه‌هایی نیز در خصوص حقوق‌ها، سیاست مشترک مالیات و بهره بدهی داخلی امضا شد.

در ماه مه موافقتنامه بازپرداخت بدهی بین آنها و موضوع بیانیه‌های تراز پرداخت‌ها از سوی رؤسای دولت‌ها که در تاشکند ازبکستان

ملاقات کردند، امضا شد. در ماه ژوئیه تصمیم گرفته شد یک دادگاه اقتصادی در مینسک ایجاد شود.

منشور کشورهای همسود در ژانویه ۱۹۹۳ تنظیم شد و توسط هفت عضو از ده کشور عضو امضا شد و ایجاد یک کمیته هماهنگی اقتصادی را تدارک دید. در ماه فوریه در نشست رؤسای بخش‌های اقتصاد خارجی «شورای اقتصاد خارجی» تشکیل شد. تمام کشورها به استثنای ترکمنستان، بیانیه حمایت از افزایش وحدت اقتصادی را در نشست رؤسای کشورها در ماه مه امضا کردند.

در جلسه دیگری که در ماه سپتامبر برگزار شد، موافقتنامه چارچوب وحدت اقتصادی شامل حذف تدریجی تعرفه‌ها و ایجاد یک اتحاد ارزی حاصل شد، گرچه اکراین و ترکمنستان این قرارداد را امضا نکردند. ترکمنستان نیز به عنوان یک عضو کامل اتحادیه اقتصادی در دسامبر ۱۹۹۳ پذیرفته شد و اکراین در آوریل ۱۹۹۴ عضو همراه شد.

در جلسه شورای رؤسای دولت‌ها که در سپتامبر ۱۹۹۴ برگزار شد، تمام کشورهای عضو به استثنای ترکمنستان با ایجاد یک کمیته اقتصادی

مشترک برای اجرای پیمان‌های اقتصادی پذیرفته شده در مفاد اتحادیه اقتصادی، موافقت کردند. در خصوص ایجاد اتحادیه پرداخت‌ها برای بهبود تسویه حساب‌ها نیز توافق شد.

رؤسای کشورها که در ماه بعد ملاقات کردند، توافق نمودند که کمیته اقتصادی مشترک در مسکو قرار گیرد، زیرا روسیه پذیرفت که قسمت اعظم هزینه‌های اداری را در مقابل اخذ ۵۰ درصد حق رأی دادن، تأمین کند. اولین نشست کمیته در ماه نوامبر ۱۹۹۴ برگزار شد.

در اکتبر ۱۹۹۷ هفت تن از رؤسای دولت‌ها، سند اجرای «ایده توسعه اقتصادی یکپارچه جامعه همسود» که در ماه مارس تصویب شده بود را امضا کردند. پیشرفت همکاری اقتصادی میان کشورهای عضو، وظیفه اصلی اجلاس ویژه اصلاحات برگزار شده در ژوئن ۱۹۹۸ بود. در همان ماه یک اجلاس اقتصادی در سن پترزبورگ روسیه برگزار شد و شرایط دشوار اقتصادی شایع در کشورهای جامعه همسود را تصدیق کرد.

ادامه دارد...